

1. Ainevaldkond „Sotsiaallained“ ainekava

1.1. Ainevaldkonna kirjeldus

Ainevaldkonna õppeained on ajalugu, inimeseõpetus, ühiskonnaõpetus. Sotsiaallainete valdkonna ainekavades esitatud taotletavate õpitulemuste ja õppesisu koostamisel on aluseks võetud kohustuslike kursuste arv kooliastmes.

Sotsiaallainetes käsitletakse inimese ja ühiskonna toimimist minevikus ning tänapäeval. Õppe korraldamisel lähtutakse Eesti riikliku iseseisvuse tunnustamisest, eesti kultuuri traditsioonide, Euroopa ning maailma kultuuri ja teaduse põhisavutuste väärtustamisest ning riikliku õppekava üldosas sätestatud põhimõtetest. Sotsiaallainete õppimine aitab arendada tervikpilti ühiskonnast ning kujundab oskust mõista minevikunähtuste alusel toimuvat arengut. Sotsiaallainete vahendusel areneb võime näha ühiskonna arengus erinevaid seoseid ning teha teadlikke valikuid, lähtudes ühiskondlikest väärtustest, normidest ja reeglitest; toimida kõlbelise ja vastutustundliku inimesena ning ühiskonnaliikmena. Sotsiaallainete teemade käsitlemisega toetatakse soolise võrdõiguslikkuse edendamist ühiskonnas. Ainevaldkonna õppeainete või valdkonnaüleste ainete lõiming saavutatakse metoodilise ühisosa järgimisel, õppeainete kattuvate teemade, ühiste rõhuasetuste, õppeülesannete ning -viiside abil, sh ainevaldkonnasisesed või- ülesed uurimistööd, projektid, praktilised tööd või õpetades ajalist kooskõla järgides. Teadlik pädevuste kujundamine on lõimingu aluseks. Üld- ja läbivate teemade pädevuste kujundamine ja õppeainete lõimimine toimub kooli õppekava üldosa punktide 4 alapunkt 3 ning ainespetsiifikast lähtuvate valikutena 2.8 ja 2.9 põhimõtteid ja viise rakendades ning kavandatakse vastavalt üldosa punktile 9.7 õpetaja töökavas.

1.2. Vaimse ja sotsiaalse õpikeskkonna kujundamine

Õppimist toetav õppekeskkond kujundatakse viisil, kus luuakse üksteist austav, kaasav, vastastikku hooliv ja toetav, turvaline õppekeskkond, mis rajaneb usalduslikel suhetel, sõbralikkusel ja heatahtlikkusel ning kus märgatakse ja tunnustatakse õpilase pingutusi ja õpiedu. Aktsepteeritakse erinevate seisukohtade olemasolu, arutletakse nende üle ning hinnatakse neid lähtudes allikatest, tõenduspõhistest faktidest ning demokraatliku ühiskonna aluspõhimõtetest.

1.3. Praktilised tööd ja õppekäigud

Praktilised tööd ja õppekäigud kavandatakse aine-eesmärkidest lähtuvalt ning võimalusel lõimitakse õppetegevus valdkonnasiseselt või üleselt. Eesti ajaloo kursuste raames tehakse õppekäigud ümbruskonda: Otepää linnamägi, Otepää Maarja kirik ja kirikumõis, Otepää vana kalmistu. Ühiskonnaõpetus ja inimeseõpetus - Debatt Eesti parlamendierakondade programmide põhjal, parlamendivalimiste eel teadliku valija päev (projektipäev) või kodanikupäev (projektipäev); õppekäik vallamajja (kohaliku omavalitsuse juhtimine); külalised koolitunnis.

1.4. Hindamise korraldus

Hindamisel lähtutakse kooli hindamisjuhendist.

Ainealaseid teadmisi ja oskusi hinnatakse ajaloos tähtsamate ajaloosündmuste ja -nähtuste analüüsi nõudvate ülesannete kaudu. Allikaanalüüsi puhul hinnatakse allikast olulise info leidmist, selle tõlgendamist ja võrdlemist, kommenteerimist ning usaldusvääruse üle otsustamist. Arutluse puhul hinnatakse kirjutise vastavust teemale, ajastu- ja teemakohaste faktide teadmist, analüüsi, võrdlemise, seoste loomise ja järelduste tegemise oskust ning isikliku suhtumise väljendamist põhjendatud hinnangute kaudu. Inimeseõpetuses hinnatakse õpilaste teadmisi ja oskusi ning nende seostamise oskust. Õpilase hoiakuid ja väärtushinnanguid mõõdetakse ja tagasisidestatakse vaatluse, õpilase antud hinnangute ja otsustuste ning juhtumianalüüsi alusel. Ühiskonnaõpetuses hinnatakse arutlusoskust, erinevate allikate, sh õigustekstide tõlgendamist ja analüüsi, ühiskondlike probleemide analüüsi ja oma seisukoha kujundamise ning selle põhjendamise oskust;

aga ka kodanikuvalmidust ja -vastutust ühistegevuses osalemise, ühiskonnaliikmele kohustuslike toimingute, sh vajalike dokumentide täitmise oskuse jt eakohaste ülesannete kaudu. Väitluses hinnatakse oskust kuulata aktiivselt teise osapoole väiteid ning oskust esitatud väidetele tõenduspõhiste argumentidega vastata.

Ainealaste teadmiste ja oskuste kõrval antakse tagasisidet ka üldpädevuste arengu ning väärtushoiakute ja -hinnangute kujunemise kohta. Hoiakute kujunemisele antakse tagasisidet suunavate ja toetavate sõnaliste hinnangute abil. Järjepidevalt tagasisidestatakse õpilasele tema käitumist suulise tagasiside või kommentaaridena ning kirjalikena Stuudiumis kiitusena või märkusena.

1.5. Ajalugu

Ajalooõpetuse eesmärk on kujundada õppijaid, kes on suutelised analüüsima ja mõistma maailma, milles nad elavad, ning tunnevad asjaolusid ja sündmusi, mis on maailmas juhtunud. Ajaloõpetuses omandavad õpilased kultuuriruumis orienteerumiseks teadmisi oma kodukoha ning maailma minevikust ja kultuuripärandist ning erinevatest väärtussüsteemidest.

Aine vahendusel hakkab õpilane teadvustama, analüüsima, kriitiliselt hindama ja tõlgendama minevikusündmusi ning -protsesse, nende omavahelisi seoseid ja seoseid tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjusi.

1.5.1. Ajalugu. I kursus „Eesti ajalugu I (kuni 16. ja 17. sajandi vahetuseni)“

"Eesti ajalugu I" kursus annab ülevaate Eesti ajaloost mandrijää taandumisest kuni 16. ja 17. sajandi vahetuseni. Tegemist on Eesti esi-, kesk- ja varauusaja kursusega, kus pööratakse tähelepanu Eesti alade asutamisest kuni reformatsioonini. Kõnealusel perioodil toimuvad Eesti aladel olulised muutused, mis on mõjutanud tugevalt tänast päeva. Seoste loomisel eri ajaperioodide vahel on võimalik õpilasel mõista Eesti ja Euroopa ajaloo sündmuste omavahelisi seoseid. Analüüsitakse muinaskultuuri kujunemist ning selle muutumist läbi aja, erinevate kultuurikontaktide vahendusel. Läbi ajaloo kursuse analüüsib õpilane Eesti ajalugu Euroopa ja maailma ajaloo kontekstis ning mõistab nende vastastikuseid seoseid. Ajalootundides rekonstrueeritakse läbi empaatiaülesannete minevikus elanud inimese elu, võttes arvesse ajastu eripära. Näidete järgi õpitakse tundma, kuidas Euroopa ja maailma kultuuri, majanduse ja poliitika areng on mõjutanud Eesti ühiskonda erinevatel ajalooperioodidel.

1.5.2. Ajalugu. I kursus „Eesti ajalugu I (kuni 16. ja 17. sajandi vahetuseni)“ õpitulemused ja õppesisu

Õpitulemused	Õppesisu
<p>Õpilane:</p> <p>1) teab Eesti ajaloo varaseid perioode, neile iseloomulikke tunnuseid ja vaimulaadi ajaloolises arengus;</p> <p>2) mõistab inimese, ühiskonna ja kultuuri olemuslikke seoseid erinevatel ajalooperioodidel, analüüsib väärtushinnangute ja väärtusruumi muutumist ajas;</p> <p>3) iseloomustab ja võrdleb ajastuid erinevate ühiskonnaelu valdkondade kaudu;</p> <p>4) rekonstrueerib minevikus elanud inimese elu, arvestades ajastu eripära ning inimese sotsiaalset ja kultuuritausta, rakendades empaatiat;</p> <p>5) toob näiteid ajaloost, kuidas üksikisiku valikud on muutnud arusaamasid ühiskonnas tervikuna või kitsamas valdkonnas;</p>	<p>Eesti esiaeg. Kiviaeg. Pronksiaeg ja rauaaeg. Suhted naabritega. Eesti ja eestlased muinasaja lõpul. Muinasusund ja maailmapilt. Otepää muinasajal. Ugandi maakond.</p> <p>Lõiming keemiaga ja füüsikaga: metallid, nende kasutamine, sepised</p> <p>Keskaeg. Liivimaa ristsõda. Esimene sajand võõrvõimu all. Põlisrahvas ja võõrvõimud. Jüriöö ülestõus. Elukorraldus Vana-Liivimaal. Majandus Vana-</p>

<p>6) mõistab ajaloolise arengu järjepidevust Eestis, sealhulgas kodukoha ajaloo näitel ja Euroopa ajaloo kontekstis;</p> <p>7) seostab Eesti ajalugu Euroopa ja maailma ajalooga, tuues esile erinevate ajalooperioodide eripära;</p> <p>8) analüüsib näidete kaudu, kuidas Euroopa ja maailma kultuuri, majanduse ja poliitika areng on mõjutanud Eesti ühiskonda erinevatel ajalooperioodidel;</p> <p>9) toob näiteid ristiisu mõjust Eesti ühiskonna elu eri valdkondadele;</p> <p>10) selgitab, millest sõltus eri ajastutel inimeste sotsiaalmajanduslik staatus Eestis;</p> <p>11) teab, kuidas Eesti haldusjaotus on ajas muutunud ning selgitab muutuste põhjusi;</p> <p>12) analüüsib Eesti ühiskonna elu erinevate suurriikide koosseisus, lähtudes erinevast perspektiivist;</p> <p>13) tunneb inimkonna kultuurisaavutusi ajastu kontekstis, selgitab näidete abil nende tähtsust oma ajas ning nende mõju järgnevatele ajastutele, mõistab kultuuri järjepidevust;</p> <p>14) tõlgendab ajaloosündmusi allikatele tuginedes erinevast vaatenurgast;</p> <p>15) mõistab, et nii ajalooallikas kui ka ajaloonarratiiv on mõjutatud selle autorist, loomise asjaoludest, ajastust ning tõlgendajast;</p> <p>16) selgitab näidete varal sündmuste või protsesside erineva tõlgendamise põhjusi ning ühekülgse ajalookäsitluse tagajärgi;</p> <p>17) eristab fakti arvamusest, hindab allikaid kriitiliselt;</p> <p>18) märkab minevikupärandit ja väärtustab seda ajalooallikana, mõtestades selle tähendust;</p> <p>19) mõistab, kuidas kultuuripärand peegeldab minevikuühiskonda, analüüsib kultuuri arengu põhijooni ning seostab neid ühiskonnas toimunud muutustega;</p> <p>20) toob näiteid eesti kultuurist minevikus, saab aru eesti kultuuri järjepidevusest ja erinevatest mõjutustest;</p> <p>21) analüüsib näidete toel, kuidas loodus on mõjutanud inimtegevust Eestis ning inimtegevus loodust.</p>	<p>Liivimaal. Linnad keskajal. Poliitika Vana-Liivimaal. Eestlased keskajal. Vaimuelu. Arhitektuur ja kunst. Otepää püss.</p> <p>Lõiming kunstiajalooa: arhitektuur ja kunst</p> <p>Võõrvõimud. Vana-Liivimaa loojangu aeg. Usupuhastus Liivimaal. Liivi sõda. Eesti kolme kuninga võimu all. Poola aeg Lõuna-Eestis, sh Otepääl. Poola-Rootsi sõjad. Üleminekuaja kultuuriline tähendus.</p> <p>Liivi sõda (põhjused, sündmused, tagajärjed).</p>
--	--

1.5.3 Ajalugu. II kursus „Eesti ajalugu II (kuni 19. sajandi lõpuni)“

Kursuse eesmärgiks on eesti ajaloo olulisemate arengujoonte tundmaõppimine, eesti ajaloo asetamine Euroopa konteksti ning seoste leidmine tänapäevaga. Käsitletakse Rootsi aega (riigivõim, talurahva olukord, linnaelu, religioon ja kirik, hariduselu); olulisemaid sündmusi 18. sajandil (Põhjasõda, Balti erikord, Eesti rahvastiku olukord ja maaelu, usuliikumised ja valgustus, kultuurielu) ja 19. sajand (päriosorjuse kaotamine, Eesti rahvuslik liikumine, venestamine, vaimueliidi kujunemine ja ühiskonna politiseerumine, 1905. aasta revolutsioon).

1.5.4. Ajalugu II kursus „Eesti ajalugu II (kuni 19. sajandi lõpuni)“ õpitulemused ja õppesisu

Õpitulemused	Õppesisu
<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) teab Eesti ajaloo perioode, neile iseloomulikke tunnuseid ja vaimulaadi ajaloolises arengus; 2) mõistab inimese, ühiskonna ja kultuuri olemuslikke seoseid erinevatel ajalooperioodidel, analüüsib väärtushinnangute ja väärtusruumi muutumist ajas; 3) iseloomustab ja võrdleb ajastuid erinevate ühiskonnaelu valdkondade kaudu; 4) rekonstrueerib minevikus elanud inimese elu, arvestades ajastu eripära ning inimese sotsiaalset ja kultuuritausta, rakendades empaatiat; 5) toob näiteid ajaloost, kuidas üksikisiku valikud on muutnud arusaamasid ühiskonnas tervikuna või kitsamas valdkonnas; 6) mõistab ajaloolise arengu järjepidevust Eestis, sealhulgas kodukoha ajaloo näitel ja Euroopa ajaloo kontekstis; 7) seostab Eesti ajalugu Euroopa ja maailma ajaloo, tuues esile erinevate ajalooperioodide eripära; 8) analüüsib näidete kaudu, kuidas Euroopa ja maailma kultuuri, majanduse ja poliitika areng on mõjutanud Eesti ühiskonda erinevatel ajalooperioodidel; 9) toob näiteid ristiusu mõjust Eesti ühiskonnaeri valdkondadele; 10) selgitab, millest sõltus eri ajastutel inimeste sotsiaalmajanduslik staatus Eestis ja Euroopas; 11) teab, kuidas Eesti haldusjaotus on ajas muutunud ning selgitab muutuste põhjusi; 12) analüüsib Eesti ühiskonnaeri erinevate suurriikide koosseisus, lähtudes erinevast perspektiivist; 13) analüüsib, millistest teguritest võisid olla mõjutatud inimeste ideoloogilised valikud; 14) selgitab näidete abil tehnoloogia arengu ja ühiskonna vastastikust mõju; 15) analüüsib näidete toel hariduse arengut Eestis erinevatel ajaperioodidel, mõistab, kuidas mõjutas haridus ühiskonna arengut ja inimese elu; 16) tõlgendab ajaloosündmusi allikatele tuginedes erinevast vaatenurgast; 17) mõistab, et nii ajalooallikas kui ka ajaloonarratiiv on mõjutatud selle autorist, loomise asjaoludest, ajastust ning tõlgendajast; 18) selgitab näidete varal sündmuste või protsesside erineva tõlgendamise põhjusi ning ühekülgsed ajalookäsitluse tagajärgi; 19) eristab fakti arvamusest, hindab allikaid kriitiliselt; 20) märkab minevikupärandit ja väärtustab seda ajalooallikana, mõtestades selle tähendust; 	<p>Rootsi aeg. Rootsi suurriik ja Baltimaad. Majandus ja rahvastik. Vaimuelu. Tartu ülikooli asutamine ja tegevus. Kirik, rahvaharidus ja rahvausund. Rootsi riigi jätkuvad sõjad. Suur reduktsioon ja talupoegade lootused. Suur nälg ja sajandilõpp.</p> <p>Otepää Rootsi ajal. Adrian Virginius. Ignatsi Jaak.</p> <p>Eesti 18. sajandil. Põhjasõja eellugu, käik, tulemused. Balti erikord ja Vene keskvoim. Linnad, majandus, rahvastik. Roseni deklaratsioon ja talupoegade olukord. Haridus- ja usuelu. Valgustusideed ja kunst.</p> <p>Lõiming kunstiajaloo: kunst 18. sajandil</p> <p>Eesti 19. sajandil. Aleksander I valitsemisaeg. Pärisorjuse kaotamine. Teoorjus. Elukorralduse moderniseerumine. Baltisaksa kultuuriprovinci õitsenguajad. Eelärkamisaeg. Muutuv Venemaa ja Eesti.</p> <p>Ärkamisaeg. Rahvusliku ärkamise kõrgaeg 1878-1882. Jakob Hurda tegevus Otepää kirikuõpetajana 1872-1880 ja rahvusliku liikumise ühe eestvedajana. Otepää Maarja kirik. E. C. Kessleri orel (1853).</p> <p>Lõiming eesti keele, kirjanduse, muusikaõpetusega: rahvuslik liikumine, kirjamehed, heliloojad, laulupidu</p>

<p>21) mõistab, kuidas kultuuripärand peegeldab minevikuühiskonda, analüüsib kultuuri arengu põhijooni ning seostab neid ühiskonnas toimunud muutustega;</p> <p>22) toob näiteid eesti kultuurist minevikus, saab aru eesti kultuuri järjepidevusest ja erinevatest mõjutustest;</p> <p>23) toob näiteid erinevate kunstistiilide avaldumisest, sh Eesti kunstis;</p> <p>24) analüüsib näidete toel, kuidas loodus on mõjutanud inimtegevust Eestis ning inimtegevus loodust.</p>	<p>Venestus. Tartu renessanss. Rahvuslik tõus Põhja-Eestis. 1905. aasta revolutsioon.</p> <p>Tõusuaastad. Eesti areng 1906-1914.</p> <p>Nuustaku eraprogrammaasiumi tegevus alates 1907. aastast (esimene eestikeelne maagümnaasium, asutatud 1905. aasta revolutsiooni mõjul)</p>
---	--

1.5.5. Ajalugu. III kursus “Üldajalugu”

Üldajaloo kursus annab hea ülevaate ühiskonnas toimunud protsessidest vana,- kesk- ja uusajal, aidates kaasa maailma ja Eesti ajaloo teemade tundmaõppimisele. Läbi üldajaloo kursuse saab õpilane tundma ajaloo perioode, neile iseloomulikke tunnuseid ja vaimulaadi. Õpitakse mõistma inimese, ühiskonna ja kultuuri olemuslikke seoseid erinevatel ajalooperioodidel ning analüüsitakse väärtushinnangute ja väärtusruumi muutumist ajas. Olulisel kohal on Euroopa ja maailma ajaloo pöördelised sündmused, protsessid ning nende tähtsus ja mõju ühiskonna arengus, mis aitavad hiljem õpilastel mõista Eesti ajaloos aset leidnud muutusi. Läbi erinevate õppemeetodite on võimalik rekonstrueerida minevikus elanud inimese elu, arvestades ajastu eripära ning inimese sotsiaalse ja kultuuritaustaga, samuti on võimalik ülesannetes rakendada empaatiat. Empaatiapädevuste kaudu saab õpilane tuua näiteid ajaloost ning sellest, kuidas ühiskonnas valikud on muutunud arusaamasid ühiskonnas tervikuna või kitsamas valdkonnas.

1.5.6. Ajalugu. III kursus “Üldajalugu” õpitulemused ja õppesisu

Õpitulemused	Õppesisu
<p>Õpilane:</p> <p>1) teab ajaloo perioode, neile iseloomulikke tunnuseid ja vaimulaadi ajaloolises arengus;</p> <p>2) mõistab inimese, ühiskonna ja kultuuri olemuslikke seoseid erinevatel ajalooperioodidel, analüüsib väärtushinnangute ja väärtusruumi muutumist ajas;</p> <p>3) iseloomustab ja võrdleb ajastuid erinevate ühiskonnaeluliste valdkondade kaudu;</p> <p>4) teab Euroopa ja maailma ajaloo pöördelisi sündmusi ja protsesse, mõistab nende tähtsust ja mõju ühiskonna arengus;</p> <p>5) rekonstrueerib minevikus elanud inimese elu, arvestades ajastu eripära ning inimese sotsiaalset ja kultuuritausta, rakendades empaatiat;</p> <p>6) toob näiteid ajaloost, kuidas ühiskonnas valikud on muutunud arusaamasid ühiskonnas tervikuna või kitsamas valdkonnas;</p> <p>7) selgitab, millest sõltus eri ajastutel inimeste sotsiaalmajanduslik staatus Euroopas;</p> <p>8) teab religioonide ja ideoloogiliste õpetuste tekkelugu, leviku põhjusi ning mõju ühiskonna arengule;</p>	<p>Vanaaeg. Esimesed tsivilisatsioonid. Vana-Kreeka. Kreeka mütoloogia ja usund. Kreeka kultuur ja filosoofia.</p> <p>Lõiming kirjanduse, filosoofiaga: vana-kreeka kirjandus, antiikfilosoofia</p> <p>Rooma rajamine ja kuningate ajastu. Rooma vabariik ja selle korraldus. Makedoonia suurriigi tõus ja langus. Roomast saab suurriik. Rooma keisririik 1.-4. sajandil. Rooma eluolu, usund, kultuur.</p> <p>Lääne-Rooma langus ja Bütsants.</p>

<p>9) analüüsib, millistest teguritest võisid olla mõjutatud inimeste ideoloogilised valikud;</p> <p>10) selgitab näidete abil tehnoloogia arengu ja ühiskonna vastastikust mõju;</p> <p>11) analüüsib näidete toel hariduse arengut erinevatel ajaperioodidel, mõistab, kuidas mõjutas haridus ühiskonna arengut ja inimese elu;</p> <p>12) tunneb inimkonna kultuurisaavutusi ajastu kontekstis, selgitab näidete abil nende tähtsust oma ajas ning nende mõju järgnevatele ajastutele, mõistab kultuuri järjepidevust;</p> <p>13) analüüsib kultuuri ja teaduse ajaloolist arengut, nimetab teaduse ja tehnika arengu saavutusi ning kirjeldab nende rakendamist erinevast perspektiivist;</p> <p>14) teab Euroopa suurriikide ja Ameerika Ühendriikide kujunemislugu</p> <p>15) toob näiteid suurriikide poliitilisest ja majanduslikust arengust ja koostööst eri ajastutel, selgitades koostöö eesmärgi;</p> <p>16) analüüsib erinevatest perspektiividest kolonialismi majanduslikke, poliitilisi ja eetilisi aspekte, tuues välja koloniaalimpeeriumide tekke ja lagunemise põhjused;</p> <p>17) analüüsib demokraatia avaldumist ühiskonnaelus ja poliitikas uusajal;</p> <p>18) tõlgendab ajaloo sündmusi allikatele tuginedes erinevast vaatenurgast;</p> <p>19) mõistab, et nii ajalooallikas kui ka ajaloonarratiiv on mõjutatud selle autorist, loomise asjaoludest, ajastust ning tõlgendajast;</p> <p>20) selgitab näidete varal sündmuste või protsesside erineva tõlgendamise põhjusi ning ühekülgse ajalookäsitluse tagajärgi;</p> <p>21) eristab fakti arvamusest, hindab allikaid kriitiliselt;</p> <p>22) märkab minevikupärandit ja väärtustab seda ajalooallikana, mõtestades selle tähendust;</p> <p>23) mõistab, kuidas kultuuripärand peegeldab minevikuühiskonda, analüüsib kultuuri arengu põhijooni ning seostab neid ühiskonnas toimunud muutustega;</p> <p>24) toob näiteid erinevate kunstistiilide avaldumisest;</p> <p>25) analüüsib näidete toel, kuidas loodus on mõjutanud inimtegevust ning inimtegevus loodust.</p>	<p>Antiiktsivilisatsioonide saavutused ja tähtsus.</p> <p>Keskaeg. Araabia maad ja islam. Frangid. Viikingid.</p> <p>Keskaeg. Euroopa rajamine: ühiskond ja eluolu. Ilmalik võim ja vaimulik võim. Ristisõjad.</p> <p>Euroopa jõuab täisikka. Ülikoolid ja skolastika. Uue maailmapildi kujunemine. Renessanss ja humanism.</p> <p>Suured maadeavastused ja nende tagajärjed. Keskaja lõpp ja uusaja algus.</p> <p>Lõiming geograafiaga (10. klass): maailma avardamine, maadeavastused</p> <p>Ida-Euroopa 15.-18. sajandil.</p> <p>Absolutism ja parlamentarism. Ameerika Ühendriikide sünd.</p> <p>Lõiming ühiskonnaõpetusega: parlamentarism</p> <p>Valgustussajand ja Prantsuse revolutsioon. Napoleoni sõjad. Euroopa riigid 19. sajandil.</p> <p>Ameerika kodusõda ja Ühendriikide areng 19. sajandi teisel poolel.</p> <p>19. sajandi lõpp: üleilmne maailm. Moodsad ajad.</p>
---	---

1.5.7. Ajalugu. IV kursus “Lähiajalugu I - Eesti ja maailm 20. sajandi esimesel poolel”

Kursusel omandab õpilane teadmised suurriikide arengujoontest ja poliitiliste süsteemide erinevustest; maailma majanduse arengujoontest ning suurriikide liitude kujunemise põhjustest ja tagajärgedest.

**1.5.8. Ajalugu. IV kursus “Lähiajalugu I - Eesti ja maailm 20. sajandi esimesel poolel”
õpitulemused ja õppesisu**

Õpitulemused	Õppesisu
<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) teab ajaloo perioode, neile iseloomulikke tunnuseid ja vaimulaadi ajaloolises arengus; 2) mõistab inimese, ühiskonna ja kultuuri olemuslikke seoseid erinevatel ajaloo perioodidel, analüüsib väärtushinnangute ja väärtusruumi muutumist ajas; 3) iseloomustab ja võrdleb ajastuid erinevate ühiskonnaelu valdkondade kaudu; 4) teab Euroopa ja maailma ajaloo pöördelisi sündmusi ja protsesse, mõistab nende tähtsust ja mõju ühiskonna arengus; 5) rekonstrueerib minevikus elanud inimese elu, arvestades ajastu eripära ning inimese sotsiaalset ja kultuuritausta, rakendades empaatiat; 6) toob näiteid ajaloost, kuidas üksikisiku valikud on muutnud arusaamasid ühiskonnas tervikuna või kitsamas valdkonnas; 7) mõistab ajaloolise arengu järjepidevust Eestis, sealhulgas kodukoha ajaloo näitel ja Euroopa ajaloo kontekstis; 8) seostab Eesti ajalugu Euroopa ja maailma ajalooga, tuues esile erinevate ajaloo perioodide eripära; 9) analüüsib näidete kaudu, kuidas Euroopa ja maailma kultuuri, majanduse ja poliitika areng on mõjutanud Eesti ühiskonda erinevatel ajaloo perioodidel; 10) selgitab, millest sõltus eri ajastutel inimeste sotsiaal-majanduslik staatus Eestis ja Euroopas; 11) selgitab allikatele tuginedes tänapäeva Eesti ühiskonnale iseloomulike ilmingute ja arengute ajaloolist tausta, hinnangute muutumist ajas ja põhjendab nende tagamaid; 12) teab, kuidas Eesti haldusjaotus on ajas muutunud ning selgitab muutuste põhjusi; 13) analüüsib Eesti ühiskonnaelu erinevate suurriikide koosseisus, lähtudes erinevast perspektiivist; 14) analüüsib, millistest teguritest võisid olla mõjutatud inimeste ideoloogilised valikud; 15) selgitab näidete abil tehnoloogia arengu ja ühiskonna vastastikust mõju; 16) analüüsib näidete toel hariduse arengut erinevatel ajaperioodidel, mõistab, kuidas mõjutas haridus ühiskonna arengut ja inimese elu; 17) tunneb inimese kultuurisaavutusi ajastu kontekstis, selgitab näidete abil nende tähtsust oma ajas ning nende mõju järgnevatel ajastutele, mõistab kultuuri järjepidevust; 18) analüüsib kultuuri ja teaduse ajaloolist arengut, nimetab teaduse ja tehnika arengu saavutusi ning kirjeldab nende rakendamist erinevast perspektiivist; 	<p>Maailm I maailmasõja eel. Ühiskonnad enne I maailmasõda: moderniseerumise jätkumine. Monopolid ja maailma majandus 1870-1914.</p> <p>Impeeriumid ja imperialism.</p> <p>Sajandivahetuse ideed ja liikumised.</p> <p>Sisepoliitika enne I maailmasõda.</p> <p>Sajandivahetuse Venemaa ja 1905. aasta revolutsioon.</p> <p>Suurriikide liidud ja kriisid enne I maailmasõda.</p> <p>Eesti 20. sajandi algul. 1905. aasta revolutsioon ja selle mõju. Nuustaku eraprogümnaasium.</p> <p>Esimene maailmasõda. Suurriikide võidurelvastumine. Sõja algus. Sõjategevus. Revolutsioonid Venemaal 1917. aastal. Eesti sõjasündmuste keerises. Viimased suured lahingud ja sõja lõpp 1918. aastal. Impeeriumide lagunemine ja Pariisi rahukonverents. Kodusõda Venemaal.</p> <p>Eesti Vabadussõda.</p> <p>Sõdadevaheline maailm. Maailma uus poliitiline kaart. Rahvasteliit.</p> <p>Maailmamajandus ja rahvusvahelised suhted 1920. aastatel. Ameerika Ühendriigid ja ülemaailmne majanduskriis 1930. aastatel.</p>

<p>19) toob näiteid suurriikide poliitilisest ja majanduslikust arengust ja koostööst eri ajastutel, selgitades koostöö eesmärgi;</p> <p>20) analüüsib erinevatest perspektiividest kolonialismi majanduslikke, poliitilisi ja eetilisi aspekte;</p> <p>21) analüüsib 20. sajandi suurriikide arenguhooni ja tähtsuse muutumist rahvusvahelistes suhetes;</p> <p>22) toob näiteid demokraatia kujunemisloost;</p> <p>23) võrdleb inimeste õigusi, kohustusi ja vabadusi demokraatlikus ühiskonnas ja diktatuuris ning kujundab oma seisukoha;</p> <p>24) analüüsib riikide poliitilist arengut 20. sajandil, kõrvutades demokraatlikku ja diktatuuriühiskonda;</p> <p>25) tõlgendab ajaloo sündmusi allikatele tuginedes erinevast vaatenurgast;</p> <p>26) mõistab, et nii ajalooallikas kui ka ajaloonarratiiv on mõjutatud selle autorist, loomise asjaoludest, ajastust ning tõlgendajast;</p> <p>27) selgitab näidete varal sündmuste või protsesside erineva tõlgendamise põhjusi ning ühekülgsel ajalookäsitluse tagajärgi;</p> <p>28) eristab fakti arvamusest, hindab allikaid kriitiliselt, tunneb ära valeuudise;</p> <p>29) märkab minevikupärandit ja väärtustab seda ajalooallikana, mõtestades selle tähendust;</p> <p>30) mõistab, kuidas kultuuripärand peegeldab minevikuühiskonda, analüüsib kultuuri arengu põhijooni ning seostab neid ühiskonnas toimunud muutustega;</p> <p>31) analüüsib näidete toel, kuidas loodus on mõjutanud inimtegevust ning inimtegevus loodust.</p>	<p>Euroopa demokraatlikud riigid 1919-1939.</p> <p>Eesti Vabariik 1918-1940. Sisepoliitika. Majandus. Välispoliitika. Kultuur. Valgamaa (1920). Otepää kuulumine Tartu maakonda. Otepää linn (1936).</p> <p>Autoritaarsete režiimide ja diktatuuride kehtestamine Euroopas. Totalitaarsed riigid Euroopas 20. sajandil.</p> <p>Lõiming ühiskonnaõpetusega: diktatuurid</p> <p>Nõukogude Venemaa ja NSVL. Saksamaa 1918-1939.</p> <p>Rahvusvahelised suhted 1930. aastatel ja suuremad relvakonfliktid.</p> <p>Teine maailmasõda. Eelõhtu. Sõda Euroopas 1939-1940. Sõda kujuneb maailmasõjaks.</p> <p>Maailmavaatesõda. Murrang sõjas 1942. aastal ja liitlaste pealetung. Sõda Euroopas 1943-1944.</p> <p>II maailmasõja lõpp ja tagajärjed.</p>
--	---

1.5.9. Ajalugu. V kursus “Lähiajalugu II - Eesti ja maailm 20. sajandi teisel poolel”

Kursus keskendub Külma sõja kujunemise ja selle avaldumise vormidele: võidurelvastumine, liidud; ajaperioodi suurematele kriisidele: Korea sõda, Suessi kriis, Kuuba kriis, Vietnami sõda, Berliini kriisid ning kahepooluselise maailma vastasseisudele: USA ja NSVL, kahe Saksa riigi vahelised suhted.

1.5.10. Ajalugu. V kursus “Lähiajalugu II - Eesti ja maailm 20. sajandi teisel poolel” õpitulemused ja õppesisu

Õpitulemused	Õppesisu
<p>Õpilane:</p> <p>1) teab ajaloo perioode, neile iseloomulikke tunnuseid ja vaimulaadi ajaloolises arengus;</p>	<p>Eesti II maailmasõjas. Baaside aeg ja Eesti okupeerimine. Lahingud Eestis 1941. aastal ja Saksa okupatsioon. Eestlased sõdivate riikide vägedes.</p>

2) mõistab inimese, ühiskonna ja kultuuri olemuslikke seoseid erinevatel ajalooperioodidel, analüüsib väärtushinnangute ja väärtusruumi muutumist ajas;

3) iseloomustab ja võrdleb ajastuid erinevate ühiskonnaelu valdkondade kaudu;

4) teab Euroopa ja maailma ajaloo pöördelisi sündmusi ja protsesse, mõistab nende tähtsust ja mõju ühiskonna arengus;

5) rekonstrueerib minevikus elanud inimese elu, arvestades ajastu eripära ning inimese sotsiaalset ja kultuuritausta, rakendades empaatiat;

6) mõistab ajaloolise arengu järjepidevust Eestis, sealhulgas kodukoha ajaloo näitel ja Euroopa ajaloo kontekstis;

7) seostab Eesti ajalugu Euroopa ja maailma ajaloo, tuues esile erinevate ajalooperioodide eripära;

8) analüüsib näidete kaudu, kuidas Euroopa ja maailma kultuuri, majanduse ja poliitika areng on mõjutanud Eesti ühiskonda erinevatel ajalooperioodidel;

9) selgitab, millest sõltus eri ajastutel inimeste sotsiaalmajanduslik staatus Eestis ja Euroopas;

10) selgitab allikatele tuginedes tänapäeva Eesti ühiskonnale iseloomulike ilmingute ja arengute ajaloolist tausta, hinnangute muutumist ajas ja põhjendab nende tagamaid;

11) teab, kuidas Eesti haldusjaotus on ajas muutunud ning selgitab muutuste põhjusi;

12) analüüsib Eesti ühiskonnaelu suurriigi koosseisus, lähtudes erinevast perspektiivist;

13) analüüsib, millistest teguritest võisid olla mõjutatud inimeste ideoloogilised valikud;

14) selgitab näidete abil tehnoloogia arengu ja ühiskonna vastastikust mõju;

15) analüüsib näidete toel hariduse arengut erinevatel ajaperioodidel, mõistab, kuidas mõjutas haridus ühiskonna arengut ja inimese elu;

16) analüüsib kultuuri ja teaduse ajaloolist arengut, nimetab teaduse ja tehnika arengu saavutusi ning kirjeldab nende rakendamist erinevast perspektiivist;

17) toob näiteid suurriikide poliitilisest ja majanduslikust arengust ja koostööst eri ajastutel, selgitades koostöö eesmärgi;

18) analüüsib erinevatest perspektiividest kolonialismi majanduslikke, poliitilisi ja eetilisi aspekte, tuues välja koloniaalimpeeriumide lagunemise põhjused;

19) analüüsib 20.–21. sajandi suurriikide arenguhooni ja tähtsuse muutumist rahvusvahelistes suhetes;

20) võrdleb inimeste õigusi, kohustusi ja vabadusi demokraatlikus ühiskonnas ja diktatuuris ning kujundab oma seisukoha;

21) analüüsib riikide poliitilist arengut 20. sajandil, kõrvutades demokraatlikku ja diktatuurihiskonda;

22) tõlgendab ajaloosündmusi allikatele tuginedes erinevast vaatenurgast;

Lahingud 1944. aastal. Eesti okupeerimine.

Külma sõja kujunemine. Maailm pärast II maailmasõja lõppu. Külma sõja algus. Kahepooluselise maailma kujunemine.

Lõiming ühiskonnaõpetusega: kahepooluseline maailm, poliitilised ideoloogiad

Nõukogude Liit ja kommunistlik süsteem. Nõukogude Liit pärast II maailmasõda (1945-1953). Stalinism.

Eesti pärast II maailmasõda (1944-1953). Haldusjaotuse muutus Eestis, maarajoonid (59), sh Otepää rajoon

Sotsialismileeri kujunemine.

Nõukogude Liit ja idablokk. Stalini surm.

Rahvusvahelised suhted 1950.-1980. aastatel. Muutused rahvusvahelistes suhetes pärast Stalini surma. Koloniaalsüsteemi lagunemine ja kolmas maailm.

Rahvusvahelised suhted 1960. aastate teisel poolel. Pingelõdvendus. Helsingi tippkohtumine ja külma sõja jätkumine.

Lõiming ühiskonnaõpetusega: rahvusvahelised suhted, pingelõdvendus

Lääneriigid ja Nõukogude Liit külma sõja ajal. Ameerika Ühendriigid. Demokraatlik Euroopa. NSVL 1960. ja 1970. aastatel.

Eesti 1960. ja 1970. aastatel.

Eesti 1980. aastatel. 40 kiri, uusvenestus. Dissidentlus. Nõukogude Liidu ja idabloki

<p>23) mõistab, et nii ajalooallikas kui ka ajaloonarratiiv on mõjutatud selle autorist, loomise asjaoludest, ajastust ning tõlgendajast;</p> <p>24) selgitab näidete varal sündmuste või protsesside erineva tõlgendamise põhjusi ning ühekülgse ajalookäsitluse tagajärgi;</p> <p>25) eristab fakti arvamusest, hindab allikaid kriitiliselt, tunneb ära valeuudise;</p> <p>26) märkab minevikupärandit ja väärtustab seda ajalooallikana, mõtestades selle tähendust;</p> <p>27) mõistab, kuidas kultuuripärand peegeldab minevikuühiskonda, analüüsib kultuuri arengu põhijooni ning seostab neid ühiskonnas toimunud muutustega;</p> <p>28) toob näiteid eesti kultuurist minevikus, saab aru eesti kultuuri järjepidevusest ja erinevatest mõjutustest;</p> <p>29) analüüsib näidete toel, kuidas loodus on mõjutanud inimtegevust ning inimtegevus loodust.</p>	<p>lagunemine. Laulev revolutsioon Eestis. Idabloki lagunemine. Jugoslaavia lagunemine.</p> <p>Maailm pärast külma sõja lõppu. Postkommunistlik Venemaa. Muutused rahvusvahelistes suhetes pärast külma sõja lõppu. Maailm 21. sajandi alguses. (Inimtekkelised) kliimamuutused.</p> <p>Lõiming ühiskonnaõpetusega: keskkonnamuutused 21. sajandil</p>
--	--

1.5.11. Ajalugu. VI kursus “Lähiajalugu III - 20. sajandi arengu põhijooned - Eesti ja maailm”

Lähiajaloo III kursuse üldteemad on kultuur ja eluolu, sõja ja rahu küsimused, inimsusevastased kuriteod ning muu maailma koloniaalsüsteemide lagunemine ja islamimaailma aktiveerumine.

1.5.12. Ajalugu. VI kursus “Lähiajalugu III - 20. sajandi arengu põhijooned - Eesti ja maailm” õpitulemused ja õppesisu

Õpitulemused	Õppesisu
<p>Õpilane:</p> <p>1) teab ajaloo perioode, neile iseloomulikke tunnuseid ja vaimulaadi ajaloolises arengus;</p> <p>2) mõistab inimese, ühiskonna ja kultuuri olemuslikke seoseid erinevatel ajalooperioodidel, analüüsib väärtushinnangute ja väärtusruumi muutumist ajas;</p> <p>3) iseloomustab ja võrdleb ajastuid erinevate ühiskonnaelu valdkondade kaudu;</p> <p>4) teab Euroopa ja maailma ajaloo pöördelisi sündmusi ja protsesse, mõistab nende tähtsust ja mõju ühiskonna arengus;</p> <p>5) rekonstrueerib minevikus elanud inimese elu, arvestades ajastu eripära ning inimese sotsiaalset ja kultuuritausta, rakendades empaatiat;</p> <p>6) toob näiteid ajaloost, kuidas üksikisiku valikud on muutnud arusaamasid ühiskonnas tervikuna või kitsamas valdkonnas;</p> <p>7) mõistab ajaloolise arengu järjepidevust Eestis, sealhulgas kodukoha ajaloo näitel ja Euroopa ajaloo kontekstis;</p> <p>8) seostab Eesti ajalugu Euroopa ja maailma ajalooga, tuues esile erinevate ajalooperioodide eripära;</p>	<p>Eluolu ja kultuur. 20. sajand: perioodid, regioonid, rahvastik. Õigused. Usk ja ateism. Tarbimine ja olme. Mõju loodusele. Massikultuur. Poliitilise, filosoofilise ja majandusmõtte põhijooned.</p> <p>Lõiming ühiskonnaõpetusega: tarbimine, majandusmõtte areng</p> <p>Ideoloogiate muutumine ja tulevik. Vabadus. Rahvuslus. Kommunikatsioon ja üleilmastumine. Vaimsete arengute kajastused kunstis. Poliitiliste olude mõju Eesti kultuurile ja eluolule.</p> <p>Lõiming ühiskonnaõpetusega: poliitilised ideoloogiad</p> <p>Sõja ja rahu küsimus. Sõda ja suhtumine sõjasse 20. sajandil. Sõdade põhjused. Relvastuse areng 20. sajandil. Võidurelvastumine ja desarmeerimine. Külma sõda ja</p>

9) analüüsib näidete kaudu, kuidas Euroopa ja maailma kultuuri, majanduse ja poliitika areng on mõjutanud Eesti ühiskonda erinevatel ajaloo perioodidele;

10) selgitab, millest sõltus eri ajastutel inimeste sotsiaalmajanduslik staatus Eestis ja Euroopas;

11) teab, kuidas Eesti haldusjaotus on ajas muutunud ning selgitab muutuste põhjusi;

12) analüüsib Eesti ühiskonna elu erinevate suurriikide koosseisus, lähtudes erinevast perspektiivist;

13) teab religioonide ja ideoloogiliste õpetuste tekkelugu, leviku põhjusi ning mõju ühiskonna arengule;

14) analüüsib, millistest teguritest võisid olla mõjutatud inimeste ideoloogilised valikud;

15) selgitab näidete abil tehnoloogia arengu ja ühiskonna vastastikust mõju;

16) analüüsib näidete toel hariduse arengut erinevatel ajaperioodidel, mõistab, kuidas mõjutas haridus ühiskonna arengut ja inimese elu;

17) tunneb inimkonna kultuurisaavutusi ajastu kontekstis, selgitab näidete abil nende tähtsust oma ajas ning nende mõju järgnevatel ajastutele, mõistab kultuuri järjepidevust;

18) analüüsib kultuuri ja teaduse ajaloolist arengut, nimetab teaduse ja tehnika arengu saavutusi ning kirjeldab nende rakendamist erinevast perspektiivist;

19) toob näiteid suurriikide poliitilisest ja majanduslikust arengust ja koostööst eri ajastutel, selgitades koostöö eesmärgi;

20) analüüsib 20.–21. sajandi suurriikide arenguhooni ja tähtsuse muutumist rahvusvahelistes suhetes;

21) võrdleb inimeste õigusi, kohustusi ja vabadusi demokraatlikus ühiskonnas ja diktatuuris ning kujundab oma seisukoha;

22) analüüsib demokraatia avaldumist ühiskonnaelus ja poliitikas;

23) analüüsib riikide poliitilist arengut 20. sajandil, kõrvutades demokraatlikku ja diktatuuriühiskonda;

24) tõlgendab ajaloo sündmusi allikatele tuginedes erinevast vaatenurgast;

25) mõistab, et nii ajalooallikas kui ka ajaloonarratiiv on mõjutatud selle autorist, loomise asjaoludest, ajastust ning tõlgendajast;

26) selgitab näidete varal sündmuste või protsesside erineva tõlgendamise põhjusi ning ühekülgse ajalookäsitluse tagajärgi;

27) eristab fakti arvamusest, hindab allikaid kriitiliselt, tunneb ära valeuudise;

28) märkab minevikupärandit ja väärtustab seda ajalooallikana, mõtestades selle tähendust;

29) mõistab, kuidas kultuuripärand peegeldab minevikuühiskonda, analüüsib kultuuri arengu põhijooni ning seostab neid ühiskonnas toimunud muutustega;

kahepooluseline maailm.
Konfliktikolled ja sõdade tulevik.
Rahvusvahelised organisatsioonid ja rahu kaitse. Venemaa sõda Ukraina vastu.

Lõiming ühiskonnaõpetusega:
rahvusvahelised organisatsioonid,
rahvusvaheline suhtlemine

Inimsusevastased kuriteod.
Inimsusevastaste kuritegude juured.
Inimsusevastased ja sõjakuriteod, sh Eestis. Genotsiid. Eetilised valikud suhtumises diktatuuridesse.

Inimsusevastased kuriteod Eestis.

Lõiming ühiskonnaõpetusega:
inimõigused, inimsusevastased kuriteod

Koloniaalsüsteemi lagunemine ja selle tagajärjed. Islamimaailma esiletõus. Araabia maad. Aasia 20. ja 21. sajandil. Aafrika 20. ja 21. sajandil. Ladina-Ameerika 20. ja 21. sajandil. Uued vastasseisud - terrorism ja kübersõda.

Lõiming ühiskonnaõpetusega:
terrorism ja kübersõda

<p>30) toob näiteid eesti kultuurist minevikus, saab aru eesti kultuuri järjepidevusest ja erinevatest mõjutustest;</p> <p>31) toob näiteid erinevate kunstistiilide avaldumisest, sh Eesti kunstis;</p> <p>32) analüüsib näidete toel, kuidas loodus on mõjutanud inimtegevust ning inimtegevus loodust.</p>	
---	--

1.6. Inimeseõpetuse kursus „Perekonnaõpetus“

Perekonnaõpetuse kursuses keskendutakse perekonnaelu psühholoogiale, sotsioloogiale, eetikale, perekonnaõigusele, majandamisele ja perekonna rollile ühiskonnas, et omandada vajalikud teadmised, oskused ja hoiakud tulevase perekonnaelu alusena. Kursus toetab õpilase isiksuse arenemist, aitab mõtestada ja analüüsida oma rolli perekonnas, arendada vastutustunnet nii isiklikus kui ka ühiskonnaelus. Perekonnaõpetuse kursus kujundab eelkõige õpilaste enesemääratlus-, sotsiaalset ja väärtuspädevust. Õpilane õpib tundma ühiskonnas toimivaid demograafilisi, sotsiaalseid, majanduslikke ja ajaloolisi protsesse ning nähtusi, mis mõjutavad pereelu struktuure ja protsesse. Perekonnaõpetus lõimib sotsiaalainete õppes saadud teadmised ja oskused. Õpe valitakse rõhuasetusega elulähedasele ainekäsitlusele, toetades õpilase arusaama õpitava vajalikkusest.

1.6.1. Inimeseõpetuse kursus „Perekonnaõpetus“ õpitulemused ja õppesisu

Õpitulemused	Õppesisu
<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) selgitab näidete abil, kuidas ühiskond ja kultuur on läbi ajaloo mõjutanud pereväärtusi ja -traditsioone ning laste kasvatamise põhimõtteid; 2) analüüsib ühiskonna ja kultuuri, sh traditsioonide mõju seksuaalsusele ja seksuaalsuhetele; 3) analüüsib näidete alusel soostereotüüpide põhjusi, nende piiravat mõju inimese minapildile, käitumisele, suhetele ja valikutele; 4) toob näiteid erinevatest kooseluvormidest ajaloos ja tänapäeval ning analüüsib, kuidas need täidavad perekonna ülesandeid; 5) analüüsib perekonna tähtsust inimese jaoks elu erinevatel perioodidel 	<p>Perekond ühiskonnas</p> <p>Perekond, perekonna liigitused. Perekonna ülesanded.</p> <p>Perekonna minevik, olevik ja tulevik. pereväärtused, traditsioonid, hoiakud (sh laste kasvatamine ja suhtumine seksuaalsusesse) läbi ajaloo.</p> <p>Kooselu ja kooselu vormid. Kooselu vormid läbi ajaloo täitmaks perekonna ülesandeid.</p> <p>Perekonna roll ja tähtsus läbi inimese elukaare.</p> <p>Ühiskonnas kehtivate hoiakute (sh soostereotüübid) piirav mõju inimesele ja inimsuhetele</p> <p>Lõiming</p> <p>Eesti keel - tekstide koostamine korrektset keelt ja õigekirja kasutades</p>
<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) selgitab, milles seisneb põlvkondi ühendavate sidemete tugevdav ja toetav mõju pereelule; 2) analüüsib enda huvide, hobide ja ettevõtmiste toetavat mõju enesearengule ja peresuhetele; 3) analüüsib, kuidas paarisuhe ja ema / isa roll mõjutavad inimese arengut; 	<p>Suhted ja vastutus perekonnas</p> <p>Perekonna roll tavade, kommete ja traditsioonide hoidja ja kandjana ning põlvkondi ühendavate sidemete tugevdajana.</p> <p>Vastutus oma rolli eest peres arvestades pereliikmetega.</p> <p>Pereliikmete rollid, ülesanded ja vajadused ning suhted (sh vägivaldsed suhted) ja toetus perekonna ülesannete täitmisel.</p> <p>Vastutus oma rolli eest peres arvestades pereliikmetega</p>

<p>4) analüüsib perekondlike toetavate ja probleemsete, sh vägivaldsete suhete mõju inimese arengule ja elule;</p> <p>5) toob näiteid pereelu, sh abielu ja laste elu reguleerivatest õigusaktidest ja analüüsib, kuidas need sätestavad perekonnaliikmete õigusi ja kohustusi;</p> <p>6) teab, et lähisuhe, sh abielu põhineb vastastikusel austusel ning partnerite õiguste ja vajadustega arvestamisel;</p> <p>7) analüüsib lahkuminekku ja abielulahutuse põhjusi, tagajärgi ning oskab vajaduse korral leida psühholoogilist ja õigusabi;</p> <p>8) selgitab leina olemust ja kirjeldab leinast ülesaamise võimalusi;</p> <p>9) toob näiteid peretraditsioonidest ning selgitab tavade ja kommete tähtsust perekonnasuhetes; selgitab lähisuhete ja sotsiaalse võrgustiku tähtsust inimese elus;</p> <p>10) toob näiteid riiklikest institutsioonidest, mis tegelevad perepoliitika elluviimisega, toob näiteid riikliku perepoliitika rakendamisest, sh toetustest ja teenustest;</p> <p>11) analüüsib, kuidas sõltub perekonna ülesannete täitmine igast pereliikmest, millised on pereliikmete võimalused üksteist toetada ja abistada, millised on pereliikmete õigused oma ajale, ruumile ja materiaalsele kulutustele</p> <p>12) mõistab iga inimese õigust võrdsele ja lugupidavale kohtlemisele;</p> <p>13) mõtestab enda kogemusest lähtuvalt armastuse tähendust, paarisuhte ja seksuaalse läheduse dünaamikat ning neid mõjutavaid tegureid, õigusi ja kohustusi suhte erinevates etappides;</p> <p>14) analüüsib seksuaalsuhte kui inimliku läheduse avaldumisvormi ja selle seotust armastusega; teab, et turvaline ja vastastikku rahuldust pakkuv seksuaalkäitumine põhineb partnerite võrdsel kokkuleppel, selgitab soostereotüüpide mõju inimese arengule ja seksuaalkäitumisele; arvestab perekonna eelarve kavandamisel pereliikmete vajadusi, pere majanduslikku olukorda ja võimalusi;</p> <p>15) selgitab koduse kasvatus mõju lapse arengule;</p> <p>16) analüüsib lapse ja vanema vahelise kiindumussuhte kujunemist ning kasvatusstiilide mõju sellele;</p>	<p>Pereelu (sh abielu) sätestav seadusandlus ja pereliikmete õigused ja kohustused. Perepoliitilised meetmed perede toetamisel.</p> <p>Toetavad paari- ja peresuhted. Inimliku läheduse ja armastuse erinevad avaldumisvormid. Suhe. Paarisuhe. Lähisuhete ja selle olemus peres (sh abielus). Pere kui sotsiaalne süsteem laiemas sotsiaalses võrgustikus. Suhete katkemine (s h lahkuminek ja abielulahutus) peres ja kooselus.</p> <p>Lein ja leinaga toimetulek. Abi saamise võimalused. Armastus paarisuhtes (sh seksuaalsuhtes) Paarisuhte dünaamika. Seksuaalsuhte dünaamika: seksuaalsuse trepp. Terved ja turvalised seksuaalsuhted. Nõusolek ja vastutus seksuaalsuhetes. Inimõigused. Suhetega kaasnevad õigused ja kohustused inimeste võrdsel kohtlemisel. Laste õigused ja lastekaitse. Abi saamise võimalused. Soosterotüübid, meedia ja ühiskond. Koduse kasvatus (sh erinevate kasvatusstiilide) mõju lapse arengule. Lapse ja vanema vaheline kiindumussuhte tähtsus lapse turvalisuse allikana peres.</p> <p>Lõiming Eesti keel - tekstide loomine, korrektne keel ja õigekiri, intervjuu läbiviimine. Ühiskonnaõpetus – perekonnaga seotud seadusandlus, perepoliitika ja inimõigused. Bioloogia – inimese anatoomia ja füsioloogia. Matemaatika – pere-eelarve koostamine. Ajalugu – perekonna traditsioonid, perekonna kujunemise ja arengu ajalooline taust.</p>
---	---

17) toob näiteid lapse õigustest ja abi saamise võimalustest laste õiguste kaitsmisel	
<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) kasutab usaldusväärseid allikaid tervise, suhete ja sotsiaalmajanduslike küsimuste kohta info otsimisel ja probleemide lahendamisel, järgides autoriõiguse ja intellektuaalse omandi kaitse põhimõtteid, viidates ja refereerides nõuetekohaselt; 2) toob näiteid pereliikmete füüsilist, emotsionaalset, sotsiaalset ja vaimset tervist mõjutavatest teguritest; 3) analüüsib planeeritud ja planeerimata rasedusega kaasnevaid valikuid ning neid mõjutavaid tegureid, oskab leida vajaduse korral abi; 4) teab, mis on kohtingu-, lähisuhte- ja seksuaalvägivald ning mis on inimkaubandus ja kust otsida vajaduse korral abi; 5) analüüsib kohtingu- ja lähisuhtevägivalla põhjusi ja tagajärgi ning ennetamise ja abi saamise võimalusi; 6) analüüsib, kuidas mõjutab pereliikme sõltuvushäire peresuhteid, kirjeldab kaassõltuvuse olemust ja teab, kust vajaduse korral abi otsida 	<p>Tervis ja turvalisus</p> <p>Usaldusväärsed infoallikad inimese turvalise tervisekäitumise ja terviseedenduses.</p> <p>Pereliikmete tervist (füüsiline, emotsionaalne, sotsiaalne, vaimne) mõjutavad peresisised ja perevälised tegurid.</p> <p>Inimese tervist mõjutavad riski- ja kaitsetegurid (individuaalsed omadused ja käitumismustrid, sotsiaal-majanduslikud olud ja keskkonnategurid).</p> <p>Pereplaneerimine ja seda mõjutavad tegurid.</p> <p>Planeeritud ja planeerimata rasedus.</p> <p>Nõu ja abi pakkuvad asutused noortele seoses rasedusest hoidumise ja pereplaneerimisega.</p> <p>Suhtevägivald (sh lähisuhte-, kohtingu ja seksuaalvägivald) ja selle ennetamise võimalused.</p> <p>Suhtevägivalla põhjused ja tagajärjed indiviidi, pere ja kogukonna tasandil ning abi saamise võimalused.</p> <p>Inimkaubandus ja prostitutsioon.</p> <p>Sõltuvus (sh kaassõltuvus, suhtesõltuvus) peres kui süsteemis ja abi saamise võimalused.</p> <p>Lõiming</p> <p>Bioloogia- inimese anatoomia ja füsioloogia, sõltuvuse olemus.</p> <p>Ühiskonnaõpetus - inimkaubandus, seadusandlus</p>

1.7. Ühiskonnaõpetus I kursus “Ühiskonna areng ja demokraatia”

Riigi ja demokraatliku riigivalitsemise teemavaldkonnas käsitletakse riigi funktsioone ja demokraatliku valitsemise põhimõtteid. Ühiskonna ja selle arengu teemavaldkonnas käsitletakse ühiskonna toimimist ning kodaniku võimalusi ja vastutust.

1.7.1. Ühiskonnaõpetus I kursus “Ühiskonna areng ja demokraatia” õpitulemused ja õppesisu

Õpitulemused	Õppesisu
<p>Õpilane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) teab riigi toimimise põhimõtteid ja ülesandeid; 2) tunneb ja väärtustab demokraatia põhimõtteid, inim- ja kodanikuõigusi ning järgib neid, märkab inim- ja kodanikuõiguste alaseid väljakutseid ühiskonnas ja reageerib nendele oma võimaluste piires; 3) mõistab inimeste õigust individuaalsetele, kultuurilistele- ja maailmavaatelistele erinevustele, kui need ei ole inimsusevastased; 	<p>Riigivõim</p> <p>Riigivõimu tasandid.</p> <p>Seadusandlik võim.</p> <p>Täidesaatev võim.</p> <p>Kohtuvõim.</p> <p>Omavalitsus.</p> <p>Lõiming ajalooga: võim ajaloos</p> <p>Demokraatia</p> <p>Demokraatia olemus.</p> <p>Demokraatlik valitsemine.</p> <p>Demokraatlik ühiskond.</p>

<p>4) teab valimiste üldisi põhimõtteid, mõistab valimiste tähtsust ühiskonnas ja enda vastutust valijana;</p> <p>5) eristab demokraatlikku ja mittedemokraatlikku otsustusprotsessi nii ühiskonnas kui ka kogukonnas; selgitab näidete põhjal konsensuse, kompromissi ja enamushääletuse erinevust;</p> <p>6) oskab kaitsta oma huve ja õigusi, arvestades teiste inimeste õigusi, ning seisab vastu demokraatlike väärtuste eiramisele.</p> <p>7) selgitab näidete kaudu erinevate ühiskonnaelu valdkondade toimimist ja omavahelisi seoseid;</p> <p>8) hindab adekvaatselt oma eneseteostusvõimalusi ühiskonnas, töö- ja eraelus ning on valmis neid ellu viima;</p> <p>9) teab oma võimalusi tööturul ja arvestab nendega valikute tegemisel; mõistab elukestva õppe olemust ja vajadust;</p> <p>10) mõistab oma võimalusi mõjutada ühiskondlikke protsesse aktiivse kodanikuna nii koolis kui ka väljaspool, mõistab erinevate ühiskonnasektorite koostöö tähtsust;</p> <p>11) analüüsib näidete põhjal kodanikuaktiivsuse mõju kogukonnale või ühiskonnale;</p> <p>12) mõistab Eesti ühiskonna mitmekesisust, arvestab erinevaid arusaamu;</p> <p>13) mõistab indiviidi võimalusi maailmakodanikuna ja selle tähendust.</p>	<p>Inimõigused. Lõiming ajalooa: demokraatia, inimõigused ajaloo</p> <p>Individ ja ühiskond Kultuuriline mitmekesisus. Elukestev õpe. Kodanikuühiskond ja selle toimimine. Kodanik ja meedia. Pressivabadus. Massikommunikatsioon. Lõiming inimeseõpetuse ja ajalooa: elukestev õpe, kodanikuühiskond ajaloo</p> <p>Valimised. Erakonnad. Võimude lahusus. Lõiming ajalooa: võimude lahususe idee süünd valgustusajal</p>
---	---

1.7.2. Ühiskonnaõpetus. II kursus “Majandus ja maailmapoliitika”

Majandust käsitlev teemavaldkond valmistab noori ette majanduselus osalemiseks, sh hindama realistlikult oma ressursse, toimima rahatargalt; aitab kujundada noorte valmisolekut erinevateks karjäärivalikuteks.

Rahvusvahelise suhtluse, üleilmastumise ja jätkusuutliku arengu käsitlemisel laiendavad õpilased oma teadmisi rahvusvahelistest organisatsioonidest ja globaalsetest väljakutsetest. Eesmärk on õppida nägema, kuidas saab igäüks muuta maailma turvalisemaks ja humaansemaks.

1.7.3. Ühiskonnaõpetus. II kursus “Majandus ja maailmapoliitika” õpitulemused ja õppesisu

Õpitulemused	Õppesisu
<p>Õpilane:</p> <p>1) mõistab majandusliku mõtlemise põhialuseid ning ettevõtja ja tarbija huve ja õigusi ühiskonnas;</p> <p>2) tunneb riigi eelarve- ja maksupoliitika põhimõtteid, nende mõju üksikisikule ja ühiskonnale;</p> <p>3) väärtustab maksude maksmist kui kodaniku ja ettevõtja panust ühiskonna heaolusse;</p> <p>4) väärtustab säästva majanduse põhimõtteid;</p>	<p>Majanduse põhitegurid. Majanduse põhinäitajad ja tsüklilisus. Majanduspoliitika. Raha ja pangandus.</p> <p>Lõiming majandusõpetusega: rahandus, pangandus, majanduspoliitika</p>

<p>5) väärtustab sotsiaalse ettevõtluse ja õiglase kaubanduse põhimõtteid, mõistab üksikisiku tarbimisvalikute mõju nii kohalikul kui ka globaalsel tasandil;</p> <p>6) planeerib oma majanduskäitumist ja teeb otsuseid vastutustundlikult;</p> <p>7) mõistab töösuhteid, väärtustab vastutustundlikku käitumist töötaja ja tööandjana;</p> <p>8) teab, et intellektuaalse omand on seadusega kaitstud.</p> <p>9) teab tähtsamaid rahvusvahelisi organisatsioone ja nende tegevusvaldkondi;</p> <p>10) toob näiteid vastastikuse abistamise põhimõtetest, sh rahvusvaheliste organisatsioonide kaudu;</p> <p>11) teab riikide majandusliku, poliitilise ja kultuurilise koostöö võimalusi, toob näiteid ja mõistab koostöö olulisust;</p> <p>12) teab ja mõtestab aktuaalseid rahvusvahelisi sündmusi, sealhulgas kriisiolukordi;</p> <p>13) analüüsib inimõiguste alaseid väljakutseid maailmas, sealhulgas väikerahvaste õigusi suurriikide koosseisus.</p> <p>14) mõistab teabe edastamise erinevaid võimalusi ja mõju;</p> <p>15) oskab infot leida, kriitiliselt hinnata, süstematiseerida ja kasutada ning luua uut teavet, arvestades autoriõiguste ja intellektuaalse omandi kaitset;</p> <p>16) oskab leida ja kasutada õigustekste, sealhulgas rahvusvahelisi.</p>	<p>Teaduspõhine majandus. Tööturg, Tarbimine. Sotsiaalne turvalisus. Globaliseeruv majandus.</p> <p>Lõiming majandusõpetusega: tööturg, tarbimine.</p> <p>Kultuur. Kollektiivne identiteet. Intellektuaalne omand. Teave.</p> <p>Lõiming eesti keelega ja kirjandusega: intellektuaalne omand, kultuur</p> <p>Rahvusvahelised suhted. Välispoliitika. Rahvusvahelised organisatsioonid.</p> <p>Üleilmastumine. Jätkusuutlikkus.</p> <p>Globaalprobleemid. Sõda kui välispoliitika vahend. Euroopa Liit.</p> <p>Lõiming ajaloo: rahvusvahelised suhted ja rahvusvahelised organisatsioonid. Euroopa Liit. Sõda.</p>
---	--